

Militaire Spectator.

Dingsdag, den 21sten Mei.

De *Militaire Spectator* verschijnt op onbepaalde tijden. Men abonneert zich voor 10 nummers, bij alle Postdirecteuren en Boekhandelaren, door het geheele Koninkrijk à f 2,25, franco per post. De Jaargang zal de 40 nummers niet te boven gaan. Alle inzendingen geschieden, franco, aan de Uitgevers BROESE & Comp. te Breda, met het opschrift: *Voor den Militairen Spectator*.

T O G T

DER FRANSCHEN NAAR ALGIERS IN 1830.

(Derde vervolg en slot van n°. 37.)

De opperbevelhebber had zijn hoofdkwartier in het middenpunt der operatiën gevestigd, in een klein landhuis belendende aan den Romeinschen weg, op nagenoeg twee duizend el van het *Keizersfort*. Van tijd tot tijd bereikten de vijandelijke kogels dat oord. Het algemeen depôt der administratie, de parken der artillerie en der genie waren, een weinig meer achterwaarts, aan beide zijden van den weg geplaatst. Het belegerings-kamp dekte de omstreken van *Algiers*, in het schilderachtigst en vruchtbaarst landschap, dat men zich voorstellen kan. Palm-, oranje-, vijgen-, abrikozen-, citroen- en onderscheidene andere boomen overdekten eenen heuvelachtigen en zacht golvenden grond. Fontein en putten leverden over de geheele uitgestrektheid een zuiver, helder en frisch water op. Onderaardsche huizen, met veel juistheid en oordeel ingerigt, verspreidden dat water in onderscheidene rigtingen. Eene menigte landhuizen, vele door vreemde Consuls bewoond, vertoonden zich hier en ginds op de heuvels en in de dalen. Op het, door het belegeringskorps bezette terrein merkte men vooral die van het Hollandsch en Zweedsch consulaat op. Deze huizen zijn, alle, in den Moorschen trant gebouwd. Het huis namelijk verheft zich op de vier zijden eener binnenplaats van rechthoekigen vorm; deze plaats met marmer bevoerd, is in het midden van eene fontein voorzien, en wordt omgeven door eene binnengalerij, ondersteund door sierlijke kolommen van Italiaansch marmer. Deze galerij wordt ook op de eerste verdieping aangetroffen, en ziet daarmede op de binnenplaats uit. Vier rechthoekige kamers, elke met eene deur in het midden, komen in deze galerij uit. De muren dezer vertrekken zijn van binnen, tot op eene mans hoogte met een soort van veelverwig plaatwerk bepleisterd. Boven het huis ligt een terras, waarop men veelal gewoon is de frissche avondlucht te gaan inademen. Het geheele binnenhuis ontvangt licht en lucht van de hierboven beschrevene binnenplaats: eenige weinige zonneschermen zijn bij sommige dezer woningen aan de buitenzijde aangebragt. Deze aangename woningen waren, bij de nadering der Franschen

meestal ontruimd, en strekten nu tot verblijf hunner hoofden en andere officieren

Inmiddels ging de ontscheping van alle de approvisionnementen van het leger te *Sidi-Ferruch* voort. De afstand van dat punt, tot aan de toenmalige stelling des legers, was van nagenoeg vijf uren. De weg was moeilijk, en de hitte steeds klimmende; maar de ijver der administratie, welker lof uit ieders mond gehoord werd, voorzag, in weêrwil van alle hinderpalen, in een dagelijksch verbruik in het belegerings kamp van dertig duizend rations brood; een gelijk getal rations rijst; vijftien duizend kannen (litres) wijn; duizend kannen brandewijn en drie duizend rations fourrages. Er waren loodsen opgeslagen om als eerste hospitalen te dienen, waarheen de, in de loopgraven gekwetsten, die zeer talrijk waren, dadelijk werden overgebracht. Ook het transport van het geheele materieel der belegerings-artillerie, geschiedde niet dan met veel gevaren en moeilijkheden, waarbij dit wapen zich eene vernieuwde aanspraak op de algemeene erkentelijkheid verwierf.

De opperbevelhebber bezocht elken nacht de loopgraven. In den nacht van den 30sten Junij op den 1sten Julij was men met eene meer dan gewone voortvarendheid met het vervolgen der parallellen en communicatiën bezig. Men breidde zich daarbij ter linker zijde uit, tot op het uiteinde van eene lange vlakte, waar de artillerie zich voorstelde, eene den vijand in den rug bestokende batterij op te werpen. Het voltoojen der werken, alsmede het vestigen van het depôt voor den loopgravenarbeid, maakten de werkzaamheden van den 1sten Julij uit. Intusschen vertraagden de vuren der Algerijnen op die werken niet. Hunne worpen, die vrij wel bestuurd werden, vielen op het hellende terrein, waarachter de Franschen zich geplaatst hadden, en bereikten dezen dikwijls. Het getal dooden en gekwetsten, in de loopgraven, beliep dagelijks ongeveer twee honderd. In den ochtend van den 1sten, werd andermaal een chef de bataillon der genie (*) door eenen kogel aan het been geraakt. Vooral had de Fransche uiterste linker vleugel veel van 's vijands aanvallen te lijden; gedurig naderde deze, onder dekking der hegen en struiken en ontrustte de belegeraars. Het werd derhalve zaak, aan die zijde de oplettheid te verdubbelen. Niettegenstaande deze vermeerderde voorzorg werden de Franschen den

(*) De luitenant kolonel *Vaillant*.

3den met hevigheid aangevallen; doch sloegen zij de Turken, met een zwaar verlies, terug. De ingenieurs verzekerden nu den linker vleugel tegen elken aanval, wordende de regter genoegzaam beschermd door de stelling der achterwaartsche troepen. Onderscheidene ingravingen (*logemens*) werden er nog, tot meerdere dekking, bewerkstelligd. Alle deze werken werden uitgevoerd onder eenen onafgebroken kogelregen. In het algemeen kan men zeggen, dat de artillerie van het *Keizersfort* niet te verachten was: zij gaf blijken van kracht en behendigheid.

Overigens leverde deze veldtocht talrijke bewijzen op van der Turken onwetendheid in de krijgskunst; maar ook even veel blijken van hunnen buitengemeenen persoonlijken moed. De wetenschap had niet het minste aandeel in hunne verdediging; eene aan wanhoop grenzende dapperheid vervulde daarin eene schitterende rol. De stoutheid hunner ongeregelde uitvallen, gedurende de vier dagen na het openen der loopgraven, overtreft alle denkbeelden. Zoo zou hun steenen werpen tegen de werken, en de Fransche soldaten niet anders aangemerkt kunnen worden, dan als eene belagchelike uitdaging, indien men niet wist, dat zulks enkel een bedrijf van den moed der krankzinnigheid was. Uit hunnen aard zijn de Turken dapper: maar hier streden zij *pro aris et focis*, terwijl een levendig en vurig geloof hunne dapperheid tot den hoogstmogelijken graad verhief. Onder de bewijzen daarvan kan het volgende dienen. Een brieven tasch, gevonden bij eenen officier der Turksche militie, voor de Fransche loopgraven gesneuveld, werd, door eenen tolk, aan den opperbevelhebber overhandigd. Die tasch bevatte, onder andere stukken, eenen aan den Dey gerigten brief, vol van uitdrukkingen des geloofs en van eene godsdienstige zelfsoffering. Van onderscheidene, in den strijd tegen de Franschen, gesneuvelde Turksche opperhoofden, werd daarin gewag gemaakt, en zij beschouwd als martelaren van het Mahomedaansche geloof, brandende de schrijver om, voor de verdediging van dat geloof, mede zijn eigen bloed te zien vloeijen. De twee rijkste Joden uit *Algiers*, *Bacri* en *Durand*, hadden, in het geheim het Fransche hoofdkwartier bereikt en bevestigden, dat de Dey en de Turken, waarvoor zij onuitsprekelijk bevreesd waren, besloten hadden zich tot het uiterste te verdedigen.

De dagelijksche verhooging der luchtgesteldheid maakte den belegerings-arbeid hoe langer hoe drukkender, terwijl het getal zieken bij het leger, met klimmende snelheid aangroeide. De lucht was, wel is waar, gezond, maar op de groote droogte van den dag volgde des nachts eene sterke vochtigheid, en het was deze plotselinge afwisseling in temperatuur, welke voornamelijk tot voortplanting van buikloopen medewerkte. Intusschen had de admiraal *Duperré*, in de baai van *Sidi-Ferruch* het anker geligt en beproefde den 1sten Julij 's morgens eene afwending op zee te bewerkstelligen. Dit voornemen tot het verdeelen van de aandacht der Algerijnen was voorzeker prijslijk; maar het was tevens onvoorzigtig om de schepen, alleen voor eenen lozen aanval, bloot te stellen aan het vuur der geduchte batterijen van de haven, het sterkste en bestverdedigde gedeelte der stad. Dat gedeelte, door de benaming *de Marine* onderscheiden, was bewapend met stukken, waaronder die van zwaarder kali-

ber dan acht en veertig ponden waren. De admiraal bepaalde zich alleen bij eene vertooning van krachten; aan het hoofd zijner vloot kolonne, zeilde hij voorbij *Algiers*, terwijl elk schip op de hoogte der vijandelijke kustbatterijen gekomen, dezelve de volle laag gaf. De Algerijnen beantwoordden dit met een loopend vuur. De admiraal hield zich echter op zoodanigen afstand van de kust, dat de wederzijdsche projectielen geen schade aanbragten. Hij herhaalde den 3den dezelfde vertooning, echter nader bij de vijandelijke kust. Ofschoon ook die afstand nog te groot was, om de vijandelijke batterijen merkbaar te kunnen benadeelen, was deze kanonnade echter van eene groote uitwerking. De Algerijnen zagen daarin, wat hun van den zeekant te wachten stond, terwijl zij van de landzijde steeds digter werden ingesloten. Deze uitwerking was zoo sterk, dat de Dey terstond zijnen minister van Marine naar den admiraal afzond. Deze antwoordde met waardigheid aan den Algerijnschen gezant, dat men op de vloot geene voorstellen kon aanhooren, hangende het lot van *Algiers* eeniglijk van de beslissing des bevelvoerenden generaals af.

De loopgraven breidden zich over eene uitgestrektheid van ongeveer twee duizend ellen uit. Verzekerde communicatiën waren voor de artillerie en de infanterie gemaakt. Zes batterijen, namelijk eene voor mortieren; eene voor houwiters; twee voor vier en twintig ponders en twee voor zestien ponders waren tot vuren gereed. De batterij zestien ponders aan den uitersten linker vleugel des aanvals opgeworpen, was bestemd om de daartegen over liggende face van het *Keizersfort* te infiltreren.

Op den 4den Julij, om drie ure 's morgens, begaf de opperbevelhebber zich, met zijnen geheelen staf, naar het Spaansche consulaat, achter de batterijen op den regter vleugel des aanvals. Eene vuurpijl gaf het teeken tot het ontblooten van alle de batterijen.

Een vreeslijk vuur was het dadelijk gevolg van het gewenschte teeken. Het *Keizersfort* beantwoordde dit met eene aanhoudende kanonnade. Nauwelijks was de schemering doorgebroken. Toen de nevel, het bijna dagelijksch verschijnsel in de omstreken van *Algiers*, opgetrokken was, bleef de digte rook dier gedurige kanonnade den horizon bedekken; te midden van de wolk, die over de geheele uitgestrektheid des aanvals hing, onderscheidde men niets anders dan de ontvlamingen des buskruids, welke onafgebroken de punten aanwezen, van waar verwoesting en dood uitgingen. Op een met diepe en nauwe holten doorsneden terrein, dat overal met voorwerpen van onderscheiden aard bezet is, valt het begrooten van afstanden en verheden zeer moeilijk. Het eerste uur diende den Franschen alleen tot het doen van proefschoten; en men moet tot lof hunner artillerie zeggen, dat deze beproeving, in weêrwil van den aanhoudenden kogelregen, met evenveel bedaardheid en koelbloedigheid, als bij eene gewone polijgoons exercitie plaats had. Het gevolg daarvan was, dat het geschut der Franschen weldra dat hunner vijanden overtrof. Het vuur der belegeraars werd heviger en moorddadiger; geen hunner bommen misten het fort. Een uur was hun genoegzaam, om den ronden toren, die

zich in het midden van het *Keizersfort* verhief, te doen vallen. De groote bekwaamheden van den generaal *la Hille* blonken heerlijk uit op dezen dag, welke zulke verbazende uitkomsten opleverde. Deze generaal verliet zijne stukken niet, terwijl zijne bevelen met de meeste vaardigheid en kracht werden uitgevoerd. Ook de koelbloedigheid van den ervaren kolonel *d'Esclabes*, chef van den staf der artillerie, droeg niet weinig bij tot vermeerdering van het aandeel, hetwelk zijn wapen in den roem van dezen dag had. In weêrwil echter van der Franschen verschrikkelijk vuur, beantwoordde de vijand hetzelfde onafgebroken gedurende vier uren. In het fort hield inmiddels een aanhoudende regen van projectilen vol; de Turken lieten er zich, met eene voorbeeldeloze volharding verpletteren. De aanvallers zagen, dat elk hunner schoten trof; met de oogen konden zij de voortgangen hunner verwoesting volgen. Reeds was de ronde midden-toren gevallen; de schietgaten werden steeds wijder, de borstweringen waren overal door talloze kogels als doorploegd; vruchteloos hadden de belegerden beproefd, om zich achter wozakken te dekken; het vuur uit het *Keizersfort* begon te verflaauwen; reeds was er door de aanvallers eene bres geschoten. Deze bres was echter slechts klein; omdat de bekleedings-muren van het fort uit sterk metselwerk bestonden, waarin de kogel een gat maakte, zonder nog dadelijke instorting te bewerken. Eindelijk, ten negen ure was het vuur uit het *Keizersfort* nagenoeg geheel tot zwijgen gebragt. Slechts nu en dan hoorde men een schot. Op het laatst zag men daar binnen niet meer dan twee menschen, een Turk en een Neger, die nog laadden en schoten; zoo dat men zeggen kan, dat de verdedigers van het *Keizersfort* zich tot den laatsten man lieten dooden.

Te tien ure vernam men plotsling eene verschrikkelijke uitbarsting; op verren afstand hoorde men den donderenden slag; dikke stof- en rookwolken benevelde, gedurende twintig minuten, den horizon; het *Keizersfort* was in de lucht gesprongen! De generaal *Hurel* snelde met de troepen uit de loopgraven naar de rookende bouwvallen van het vermaarde fort. De genie kwam daar te gelijkertijd aan, vestigde er zich dadelijk en bevond, dat de geheele courtine aan de westzijde vernietigd was; de andere zijden waren staande gebleven. In het binnenste van het fort vond men kanonnen, gebroken affuiten, stukken van bommen en granaten, verspreide ledematen, dooden en stervenden, onder de puinhoopen van den hierboven gemelden toren: dat alles leverde een afzigtelijk tafereel der plaats gehad hebbende verwoesting op. Een klein getal stukken stond nog maar in batterij; eenige andere waren tot buiten het fort geworpen. De wozakken, van welke de Turken zich bediend hadden, om zich tegen de kogels der belegeraars te dekken, waren door de uitbarsting gescheurd, en de aarde met de wol door elkander verward, tot op eenen verren afstand geworpen. Het was uit alles vrij blijkbaar, dat de belegerden zelven het fort hadden laten springen, door den brand in hun kruid te steken.

Naauwelijks was de opperbevelhebber op de puinhoopen van het fort aangekomen, of er verscheen een Turksch parlementair voor hem. Deze was de eerste secretaris van den Dei. De Al-

gerijnen hadden steeds in het denkbeeld verleerd, dat het *Keizersfort* onneembaar was; doch nu bespeurende, dat de vijand meester dier sterkte was, achter welke hun hoogmoed zich niet verder verschansen kon, legden zij het hoofd in den schoot; de Dei zond, tot het aanknoopen van onderhandelingen, zijnen afgezant.

De opperbevelhebber antwoordde aan den gezant, dat de stelling der Franschen hun de magt gaf, om met hunne artillerie *Algiers* en de *Cassauba* te verwoesten, dat hij echter den Dei en den Turken lijfsbehoud waarborgde; doch alvorens eischte, dat deze zich op discretie overgaven, en de buitenforten, alsmede de poorten voor de Fransche troepen ontruimden. Een Moor, die het Fransch goed sprak, volgde den eersten parlementair op, en ontving nagenoeg hetzelfde antwoord. Intusschen had eene sectie grenadiers het gewaagd, om tot aan de poort van het fort *Babaroun*, aan welks voet de zee golft, voort te rukken, toen de bezetting van dat fort, zich verborgen gehouden hebbende, om de grenadiers te laten naderen, dezen eensklaps met een hevige geweevuur begroette. Verscheiden grenadiers werden hierdoor gedood. De sectie trok dadelijk terug. Indien men echter een of twee bataillons gezonden had, voorzien van ladders en eenige zakjes buskruid tot het doen springen der poort van het fort, zoude men onbetwistbaar van hetzelfde meester geworden zijn, en daarmede tevens van den belangrijken uitgang der stad veldwaarts in: men had alsdan het aftrekken der Turken kunnen verhinderen, die, met de Mooren en de Arabieren, over den weg naar *Constantine*, langs den oever ontsnapten. De voorzigtigheid eischte de verhindering van deze vlugt; daar de Turken, als doodelijke vijanden van den Franschen naam, niet in gebreke zouden blijven hunnen haat door het geheele land te verspreiden. De Arabieren, welke aan de kust, bij het landhuis van den Aga gelegerd waren, braken ook hunne tenten op, zonder daarin belemmerd te worden, en plaatsten spoedig de *Aratch* tusschen hen en het Fransche leger. Tegen twee ure zag men weder twee parlementairen verschijnen, *Sidi-Mustapha*, en den reeds hierboven vermelden Moor, *Hamed-Bodarda* genoemd. Zij werden vergezeld door den Engelschen Consul en Vice-Consul, welker tusschenkomst de Dei ten zijnen voordeele verzocht had. Derzelve tusschenkomst bewerkte echter niets. Men wilde van de Turken geene andere overgave dan op discretie; doch de opperbevelhebber, als vertegenwoordiger der Fransche edelmoedigheid, wilde hun echter wel eenige waarborgen stellen. Hij kwam met de twee parlementairen, in tegenwoordigheid van al de daar zijnde generaals en officieren, overeen, dat het Fransche leger den volgenden morgen, 5 Julij, bezit zoude nemen van de stad, de *Cassauba*, en in het algemeen, van alle de bezittingen van het regentschap; dat de godsdienst en de gewoonten zouden geëerbiedigd worden; dat de toegangen tot de moskeën aan alle Franschen verboden zouden zijn; dat de Dei en de Turken *Algiers*, in den kortst mogelijken tijd, zouden ontruimen; dat hun het behoud van hunne bijzondere eigendommen gewaarborgd bleef, terwijl zij geheel vrij waren in de keuze van het oord, werwaarts zij zich wenschten te begeven. Deze overeenkomst werd door den opperbevelhebber

voorgezegd, en door den generaal *Desprez* en den intendant- en chef *Dennié* beschreven. De opperbevelhebber besloot, dat de Dei daarop zijn zegel, ten teeken zijner toetreding, zoude plaatsen, en de uitwisseling der overeenkomst had nog dienzelfden avond plaats. De Dei vraagde, doch vruchteloos, een uitsstel, tot vergadering en raadpleging van den Divan. De bevrijding der schipbreukelingen van de brikken *l'Aventure* en *le Silène*, was een natuurlijk gevolg van het innemen van *Algiers*. Gedurende den wapenstilstand had de generaal *Valazé* de werken van aanval tegen de stad laten voortzetten, en tegen zeven ure 's avonds keerde de opperbevelhebber naar het *Keizersfort* terug, om met de generaals *Valazé*, *Berthezène* en *de la Hitte* te raadplegen over de maatregelen, in elke omstandigheid van den volgende dag, te nemen.

De Turksche oppermagt te *Algiers* had haar hoogste standpunt en laatste uur bereikt. Het Fransche leger maakte zich, den 5den Julij, reeds zeer vroeg in den morgen gereed, om bezit te nemen van de stad, welke men tot hiertoe onneembaar beschouwd had. De vreugde van het geheele leger gaat elke beschrijving te boven. De opperbevelhebber ontving, nog voor zijn vertrek van het door hem bewoonde landhuis, de dankbetuigingen van de bevelvoerende officieren van *l'Aventure* en *le Silène*, zoo ook de gelukwenschen van onderscheidene vreemde Consuls. Hij had de drie officieren, welke vooraf gezonden waren, om de huisvesting van het Fransche hoofdkwartier in de *Cassauba* te regelen, belast om den Dei, in zijnen naam, uit te noodigen, om zich in een gedeelte van zijn paleis te begeven en het overige ter beschikking van den Franschen veldheer te laten. De Dei scheen verschrikt bij het denkbeeld van met Franschen onder hetzelfde dak te wonen en antwoordde, dat hij liever, in afwachting zijner inscheping, een zijner huizen in de stad zoude betrekken, terwijl hij niet meer dan drie uren tijd verlangde, om met zijn geheel gevolg de *Cassauba* te ontruimen. Het was toen echter reeds over negen ure 'smorgens, en het, door den opperbevelhebber 's avonds te voren bepaalde uur was geslagen. Het door den Dei gevraagde uitsstel werd geweigerd. Daarop verliet de Dei, met overhaasting, de *Cassauba*, en het was toen, dat zijne slaven, bij het zien naderen der eerste Franschen, begonnen met de plundering der goederen, welker verhuizing hun gelast was; waardoor de wanorde ontstond, die eenige dagen voortduurde. Twee kompagnien artillerie trokken het eerst de *Cassauba* binnen, en werden daar spoedig, door het geheele hoofdkwartier en twee bataillons infanterie gevolgd. De ingang van deze sterkte is bijzonder naauw, krom en steil. Daar, door het verlangen, om dat, tot dus verre onneembaar, paleis te zien, de orde bij het in bezit nemen van hetzelfde, niet vooraf bepaald was geworden, had zulks, zonder de minste plegtigheid plaats. Gelijkijdig werd de stad door twee regimenten bezet. De nieuwsgierigheid had niet eenen Algerijn den Franschen te gemoet gevoerd; ter naauwer nood zag men eenige weinigen voor hunne huizen, en deze schenen niet meer verwonderd bij den aanblik der binnenkomenden te zijn, dan of zulks een gewoon dagelijksch verschijnsel was. Deze onverschilligheid was de uit-

werking van het Mahomedaansch fatalismus, in den hoogst-mogelijken graad van ongevoeligheid. Het was alsof men op elks gelaat de woorden: God heeft het zóó gewild, geschreven zag, terwijl, volgens de uitdrukking van den admiraal *Duperré* het, sedert vele eeuwen geopperde *Europesche vraagstuk*, thans opgelost was. (*)

MEDEDEELING

DER

UITVINDINGEN EN INRIGTINGEN, BETREKKELIJK DE
DRAAGBARE VUURVAPENEN IN NOORD-AMERIKA.

Wij bewonderen te regt de groote voortgangen, de menigvuldige ontdekkingen, welke wij in alle vakken en betrekkingen dagelijks waarnemen; het is als of de geest van onderzoek, uit eenen langen slaap ontwaakt, den verloren tijd met verdubbelde schreden poogt in te halen. Deze zucht naar kennis, welke als ten algemeenen behoefte is geworden, wordt ook ter bevrediging, op eene bijzondere wijs, de behulpzame hand geboden, door een aantal gunstige omstandigheden; want gelijk de raderen van een wel geordend werktuig, in elkander grijpende, den gang bevorderen en de uitkomsten voordeeliger maken; zoo ook schijnt hier elke nieuwe uitvinding met andere in verband te staan, en den weg tot nog belangrijker te banen. Dus verkrijgt de menschelijke geest zoo vele hulpmiddelen, in de ongemeene vorderingen der wetenschappen en werktuigelijke kunsten; de gemakkelijke gemeenschap met de afgelegenste gewesten, die de afstanden zoo zeer doet inkrimpen; de snelle verbreiding der denkbeelden door de periodieke werken in de verzinnelijking van de kunst- en andere gewrochten, door de zoo onkostbare als spoedig werkende steendrukkunst; dit alles vereenigt zich, om de menigvuldigheid der ontdekkingen te verklaren, welke in de laatste jaren hebben plaats gegrepen, en niet gelijk vroeger, langen tijd in eenen hoek verscholen bleven, maar door spoedige mededeeling, het algemeen ten nut verstreken.

En deze dorst naar kennis bepaalt zich niet meer tot enkele standen, noch sluit diegene uit, welke men geheel vreemd aan de beoefening der wetenschappen achtte. Onder hen die, door geboorte en betrekkingen, de hoogste standplaatsen in de maatschappij innemen, zien wij er verscheidene met bewondering, de wetenschappen met het gelukkigste gevolg beoefenen, en het oude vooroordeel, als ware krijgsbekwaamheid en letterkundige verdienste onvereinigbaar, op de treffendste wijs, vernietigen.

Niet ver noch elders behoeven wij naar een voorbeeld te zoeken, daar ons het schoonste door hertog *Bernhard van*

(*) *La question Européenne agitée depuis des siècles était résolue.*

voorgezegd, en door den generaal *Desprez* en den intendant- en chef *Dennié* beschreven. De opperbevelhebber besloot, dat de Dei daarop zijn zegel, ten teeken zijner toetreding, zoude plaatsen, en de uitwisseling der overeenkomst had nog dienzelfden avond plaats. De Dei vraagde, doch vruchteloos, een uitsstel, tot vergadering en raadpleging van den Divan. De bevrijding der schipbreukelingen van de brikken *l'Aventure* en *le Silène*, was een natuurlijk gevolg van het innemen van *Algiers*. Gedurende den wapenstilstand had de generaal *Valazé* de werken van aanval tegen de stad laten voortzetten, en tegen zeven ure 's avonds keerde de opperbevelhebber naar het *Keizersfort* terug, om met de generaals *Valazé*, *Berthezène* en *de la Hitte* te raadplegen over de maatregelen, in elke omstandigheid van den volgende dag, te nemen.

De Turksche oppermagt te *Algiers* had haar hoogste standpunt en laatste uur bereikt. Het Fransche leger maakte zich, den 5den Julij, reeds zeer vroeg in den morgen gereed, om bezit te nemen van de stad, welke men tot hiertoe onneembaar beschouwd had. De vreugde van het geheele leger gaat elke beschrijving te boven. De opperbevelhebber ontving, nog voor zijn vertrek van het door hem bewoonde landhuis, de dankbetuigingen van de bevelvoerende officieren van *l'Aventure* en *le Silène*, zoo ook de gelukwenschen van onderscheidene vreemde Consuls. Hij had de drie officieren, welke vooraf gezonden waren, om de huisvesting van het Fransche hoofdkwartier in de *Cassauba* te regelen, belast om den Dei, in zijnen naam, uit te noodigen, om zich in een gedeelte van zijn paleis te begeven en het overige ter beschikking van den Franschen veldheer te laten. De Dei scheen verschrikt bij het denkbeeld van met Franschen onder hetzelfde dak te wonen en antwoordde, dat hij liever, in afwachting zijner inscheping, een zijner huizen in de stad zoude betrekken, terwijl hij niet meer dan drie uren tijd verlangde, om met zijn geheel gevolg de *Cassauba* te ontruimen. Het was toen echter reeds over negen ure 'smorgens, en het, door den opperbevelhebber 's avonds te voren bepaalde uur was geslagen. Het door den Dei gevraagde uitsstel werd geweigerd. Daarop verliet de Dei, met overhaasting, de *Cassauba*, en het was toen, dat zijne slaven, bij het zien naderen der eerste Franschen, begonnen met de plundering der goederen, welker verhuizing hun gelast was; waardoor de wanorde ontstond, die eenige dagen voortduurde. Twee kompagnien artillerie trokken het eerst de *Cassauba* binnen, en werden daar spoedig, door het geheele hoofdkwartier en twee bataillons infanterie gevolgd. De ingang van deze sterkte is bijzonder naauw, krom en steil. Daar, door het verlangen, om dat, tot dus verre onneembaar, paleis te zien, de orde bij het in bezit nemen van hetzelfde, niet vooraf bepaald was geworden, had zulks, zonder de minste plegtigheid plaats. Gelijkijdig werd de stad door twee regimenten bezet. De nieuwsgierigheid had niet eenen Algerijn den Franschen te gemoet gevoerd; ter naauwer nood zag men eenige weinigen voor hunne huizen, en deze schenen niet meer verwonderd bij den aanblik der binnenkomenden te zijn, dan of zulks een gewoon dagelijksch verschijnsel was. Deze onverschilligheid was de uit-

werking van het Mahomedaansch fatalismus, in den hoogstmogelijken graad van ongevoeligheid. Het was alsof men op elks gelaat de woorden: God heeft het zóó gewild, geschreven zag, terwijl, volgens de uitdrukking van den admiraal *Duperré* het, sedert vele eeuwen geopperde *Europesche vraagstuk*, thans opgelost was. (*)

MEDEDEELING

DER

UITVINDINGEN EN INRIGTINGEN, BETREKKELIJK DE
DRAAGBARE VUURVAPENEN IN NOORD-AMERIKA.

Wij bewonderen te regt de groote voortgangen, de menigvuldige ontdekkingen, welke wij in alle vakken en betrekkingen dagelijks waarnemen; het is als of de geest van onderzoek, uit eenen langen slaap ontwaakt, den verloren tijd met verdubbelde schreden poogt in te halen. Deze zucht naar kennis, welke als ten algemeenen behoefte is geworden, wordt ook ter bevrediging, op eene bijzondere wijs, de behulpzame hand geboden, door een aantal gunstige omstandigheden; want gelijk de raderen van een wel geordend werktuig, in elkander grijpende, den gang bevorderen en de uitkomsten voordeeliger maken; zoo ook schijnt hier elke nieuwe uitvinding met andere in verband te staan, en den weg tot nog belangrijker te banen. Dus verkrijgt de menschelijke geest zoo vele hulpmiddelen, in de ongemeene vorderingen der wetenschappen en werktuigelijke kunsten; de gemakkelijke gemeenschap met de afgelegenste gewesten, die de afstanden zoo zeer doet inkrimpen; de snelle verbreiding der denkbeelden door de periodieke werken in de verzinnelijking van de kunst- en andere gewrochten, door de zoo onkostbare als spoedig werkende steendrukkunst; dit alles vereenigt zich, om de menigvuldigheid der ontdekkingen te verklaren, welke in de laatste jaren hebben plaats gegrepen, en niet gelijk vroeger, langen tijd in eenen hoek verscholen bleven, maar door spoedige mededeeling, het algemeen ten nut verstreken.

En deze dorst naar kennis bepaalt zich niet meer tot enkele standen, noch sluit diegene uit, welke men geheel vreemd aan de beoefening der wetenschappen achtte. Onder hen die, door geboorte en betrekkingen, de hoogste standplaatsen in de maatschappij innemen, zien wij er verscheidene met bewondering, de wetenschappen met het gelukkigste gevolg beoefenen, en het oude vooroordeel, als ware krijgsbekwaamheid en letterkundige verdienste onverenigbaar, op de treffendste wijs, vernietigen.

Niet ver noch elders behoeven wij naar een voorbeeld te zoeken, daar ons het schoonste door hertog *Bernhard van*

(*) *La question Européenne agitée depuis des siècles était résolue.*

Saxen Weimar, wordt aangeboden, bij wien wij niet minder den zeldzamen omvang van kundigheden, als de luisterrijke heldenfeiten, bewonderen, in den veldslag van *Waterloo* en den Belgischen opstand, verrigt.

Bezielt met eene geestdrift voor de wetenschappen, die geene moeite deed ontzien, om derzelve geheelen omvang te leeren kennen, stak de hertog in 1825, den Atlantischen oceaan over, om door het bezoeken der nieuwe wereld, de vorderingen en den toestand van kunstvlucht en van het krijgswezen te leeren kennen; hoogst belangrijk zijn de mededeelingen die dit reisverhaal bevat, (1) en vooral die waarnemingen, welke het krijgswezen betreffen, daar zij meestal weinig bekend zijn, en eene meerdere waarde verkrijgen, door de juiste beschouwing van een zoo zaakkundig beoordeelaar. Hun gewigt heeft een der geachtste Duitsche militaire tijdschriften, bewogen een overzicht daarvan te geven, (2) op welk voetspoor het ons geenen overtolligen arbeid toescheen, om eenige gedeelten hierbij mede te deelen, welke, de schietgeweren betreffende, den officieren van alle wapens van belang moeten voorkomen, die niet in het bezit van dit zoo belangrijk werk mogten zijn, vooral daar zij uit eene wereldstreek medegegeeld worden, waar de schietkunst wel de hoogst mogelijke volkomenheid heeft bereikt.

Van *Boston* reisde de hertog van *Northampton*, naar *Albanij*, en bezocht de gouvernementen *geweer-fabriek* bij *Springfield*, welke dagelijks 274 werklieden bezig houdt, die zich in de nabijheid der fabriek hebben neêrgezet, en eene soort van kolonie vormen, waarin zij eene eigene school voor hunne kinderen onderhouden. Deze fabriek, waarbij de werkzaamheden in onderscheidene gebouwen zijn verdeeld, en welker werktuigen door water bewogen worden, levert jaarlijks 15,000 geweren, die aan het gouvernement het stuk op 11 dollars komen te staan.

In *Harpersferrij* bevindt zich een desgelijks ingerigte *geweer-fabriek*: alhier bewerkt men Duitsch staal, en ieder geweer gaat door 120 handen alvorens voltooid te zijn.

De infanterie geweren voor het Noord-Amerikaansche leger, worden vervaardigd overeenkomstig het Fransche verbeterde model van 1777, echter iets korter, dan met langere bajonetten. De loopen, sloten en bajonetten, benevens het overige beslag, worden, even als bij de Engelschen, volgens het voorschrift van *Dupin*, bruin gemaakt. Het doelmatige van dit bronzen is zoo in het oog vallende dat men zich verwonderen moet, dat zulks niet algemeen, gelijk het verdient, ingevoerd wordt. De geweren flikkeren niet in de verte, het veelvuldige poetsen wordt overtollig, waardoor de wapens beter en langer in staat blijven, en vooral, bij het doelen, meer trefzekerheid verleen.

De *loopen* worden door middel van ringen, welke men wijder en nauwer kan maken, afgedraaid.

(1) Reize Sr. Hoheit, des Herzogs *Bernhard von Saksen Weimar Eisenach*, durch Nord Amerika in den Jahren 1825—26, 2 Theile mit Kùpfern und Karten, Weimar 1828.

(2) Militärisch interessante Notizen aus dem vom Hofrath Lùhlen herausgegebene Reise &c. in der militair Litteratur Zeitung, II B 1829.

Vooral merkwaardig was een werktuig tot het *afdraaijen der laden*, waardoor dezen anders vrij moeilijken arbeid, even spoedig als vernuftig volvoerd werd.

Aan het ten ruwste bewerkte ladehout, wordt, ter plaatse, waar de loop moet komen, een stuk ijzer aangeschroefd, en vervolgens het stuk in de draai-machine geschroefd, welke, evenwijdig met hetzelfde, een tweede ijzer bezit, juist volgens de gedaante der lade gevormd.

Een rad met daarin bevestigde zoogenaamde ploegschaven, is bestemd om de lade, van het trompeinde af tot aan de kolf, af te schaven; terwijl de lade en deszelfs ijzeren model, zich gelijktijdig elk om deszelfs as draaijen, het schaafrad heeft een beweegbare as, welke evenwijdig loopt met die van een eenvoudig koperen rad, dat omdraaijende zich tegen het ijzer model wrijft, en al deszelfs verhoogingen en verdiepingen volgt; terwijl eene schroef zonder einde, het naar den kolf trekt. Niet meer dan 6 à 7 minuten zijn noodig, om de lade te voleindigen; en het was zeer doenlijk, om aan de andere zijde van het model eene tweede lade af te draaijen en te schaven. Een boorschaaf maakt eindelijk in ieder lade de groef, die den loop moet ontvangen.

Door middel eener onlangs uitgevondene en in het arsenaal, nabij *Boston*, aanwezige *kogels-vorm* is men in staat 162 loden kogels tevens te gieten en snijdt al de goottappen gelijktijdig af. Het is jammer, dat, zoo van dit werktuig als van dat tot het draaijen der lade houten, geen model heeft kunnen overgebracht worden, daar van dezelve, bij de wapen vervaardiging en die der munitie, grootelijks voordeel zou kunnen worden getrokken.

Men vindt voorts in deze reisbeschrijving, van onderscheidene vernuftig uitgedachte schietgeweren melding gemaakt, waarvan men in Europa geene kennis schijnt te dragen. Een geweer-maker te *New-York*, had een patent wegens zoogenaamde *repetitie geweren* verkregen. Dezelve hebben eenen langen loop, waarin, met zekere onderlinge verwijdering, zoo vele zundgaten geboord zijn, als men schöten wil doen. Men laadt zoodanig geweer met de gewone hoeveelheid kruid en kogel, waarop men een juist passend stuk zoollader als prop plaats; hierop doet men weder eene lading, waarop een tweede zoollader komt, en gaat hiermede voort tot het bepaalde getal ladingen in den loop is gebracht. Voor elk dezer ladingen, wier hoogte door een teeken aan den laadstok aangewezen wordt, bevindt zich aan de rechterzijde des loops eene der bovengemelde zundgaten, die door eene schuifklep gesloten kan worden. Aan het *slot* is een magazijn voor pankruid aanwezig, waaruit de pan bij het spannen van den haan, gevuld wordt; hetzelfde schuift in eene sponning, van het voorste zundgat tot het achterste, naar mate der afvuuring terug, waarbij men tevens den het zundgat sluitende schuiver opent. Hoe vernuftig ook deze uitvinding zijn mag, zij is echter met veel gevaar verbonden; bij een met 5 schoten geladen

geweer, gingen alleen de 2 eerste schoten achtervolgens, de 3 laatste echter gelijktijdig, af.

In *Washington* vond de hertog nog een ander soort van repetitie geweren, van twee achter elkander geplaatste sloten voorzien; met het voorste worden, na eene drukking, 12 schoten achter elkander afgevuurd; alsdan kan men het geweer op de gewone wijze laden, en met het achterste slot afschieten, edoch, na het aftrekken van het voorste slot, moeten alle schoten onverwijd elkander volgen; zonder dat men zulk_s kan doen ophouden, gelijk bij het bovenvermelde geweer uit *New-York*; hoedanig deze achtervolgende afvuring bewerkt wordt, is een geheim. Is met deze uitvinding geene hindernis of nadeel verbonden, zoo zouden deze geweren eene groote uitwerking in sommige gevallen; b. v. in de handgemeenschap, by eene bres-verdediging, enz., kunnen te wege brengen.

Ter zelfder tijd werden aldaar proeven genomen met een, door den opzigter der geweerfabriek *Hall*, uitgevonden geweer; hetzelfde heeft de bijzonderheid, dat het achterste gedeelte des loops of de kamer, waarop, gelijk bij sommige zak-pistolen (*Ferzerols*) het slot geplaatst is, door eenen vóór den beugel aanwezige trekker en veer, in de hoogte wordt gedrukt, daar het zich bij de staartschroef in een scharnier beweegt. Dit gedeelte wordt geladen en vervolgens in deszelfs gewone stelling, te weten in de verlenging van den loop, neergedrukt.

Bij hetzelfde bedient men zich van eenen blikken of koperen kruidhoorn, die aan een bandelier aan de regter zijde van den man hangt, en 170 kruidladingsen bevat; dezelve is van een juiste kruidmaal en sluitveer, gelijk aan de gewone kruidhorens voorzien, zoo dat men oogenblikkelijk, de tot de lading vereischte hoeveelheid kruid verkrijgt. Nevens dezen kruidhoorn is eene buis gevoegd, welke 18 kogels bevat, en insgelijks eene zoodanig ingerigte sluitveer heeft, dat altijd slechts een kogel te gelijk in den loop kan worden gebragt, waardoor men in staat is, zoo snel met dit geweer te vuren, dat *Hall* steeds drie schoten deed, in denzelfden tijd, dat een ander zeer bekwaam schutter met een gewoon geweer er twee verrigtte. De linker zijde van den haan en de vizier korrel dienen, om de schoottlijn aan te wijzen. Aan dit geweer zou, met voordeel, het percussieslot kunnen aangebragt worden; van welke het gouvernement de invoering bij de ligte troepen ten oogmerk heeft.

Deze inrigting schijnt wel eene nadere overweging waardig, vooral zou dezelve misschien met gevolg bij de *dubbelhaken* kunnen ingevoerd worden, welke, door eene lading van achteren, van vele moeilijkheden ontheven zouden worden, die uit hunne lengte voortspruiten.

Even als in *Zweden*, bestaat in Amerika het *veldgeschut* uit ijzer, waarover men zeer voldaan is; bij hetzelfde gebruiken zij veel grenaden met kleine kogels gevuld (*shrapnells*), waarmede, volgens den hertog, uit zes 9 ponders stukken en de houwitser à 4 pond, zeer juist werd get roffen.

**** . . . n.

OVER DE BELOONINGEN

DER DAPPEREN EN DE GEDENKTEEKENEN, AAN
HELDENBEDRIJVEN TOEGEVWIJD.

Tweede artikel.

V. DE DUITSCHE VOLKEN.

De Duitse natie, die in zoo vele betrekkingen boven andere volken uitmunt, heeft ook ten opzichte van belooning der dapperheid en van andere krijgsmansdeugden, en niet minder door gedenkteekenen een navolgenswaardig voorbeeld gegeven. Ene natie, die aan beroemde en buitengewone mannen, gelijk *Luther*, *Copernicus*, *Leibnitz*, *Kepler* of *Kant*, gedenkteekens heeft opgerigt, die hunne verdiensten bij het menschdom of bij de wetenschappen vereeuwigen, die voor groote dichters, gelijk *Klopstock*, *Schiller*, *Göthe*, *Lessing*, gedenkzuilen of prachtige grafomben stichtte, en aan kunstnaren en kunstkeners gelijk *Albrecht Dürer*, *Winkelmann*, *Mengs* of *Oeser*, in hun leven en na hunnen dood, openlijke hulde bewees, kon voorzeker in belooningen der dapperheid, en in standbeelden of gedenkzuilen voor hare helden niet achter blijven.

I. Gelijk in Frankrijk, zoo waren ook in Duitschland in den beginne de belooningen voor dapperheid en gedenkwaardige bedrijven, *adeldom*, *ridderslag*, *landerijen*, *gouden ringen* en *ketenen* en *vrijdom van belastingen*, waarvan wij van *Karel den Grooten* tot op *Rudolf van Habsburg*, de schitterendste voorbeelden hebben. Want vóór *Karel M.*, hadden de Germanen, gelijk alle onbeschaafde volken slechts *aandeel aan den buit*; *heldenzangen* (bardietten of bardenzangen ter eere der helden) en *zegeteekenen* uit de wapenen, wapenrustingen en anderen buit, of ook uit de aan boomen opgehangene hoofden der vijanden bestaande. Toen was het de grootste eer, tot de *wapenbroeders* te behooren, die niet slechts, gelijk weléer de heilige schaar in Theben, elkander vaste trouw en *wapenvriendschap* beloofden, maar ook allen zwoeren, *voor hunnen vorst* te strijden en te sterven. En toch was er toen geene andere belooning te hopen, dan roem en buit; en dit was ook de oorzaak of de groote drijfveer, die de jongelingen in tijd van oorlog *voor hunnen vorst* deed strijden, en in tijd van vrede noopte, om in groote getallen naar andere volken zich te spoeden, ten einde roem en buit te verwerven. Tot deze schoone tijden behoorde de gedenkwaardige *Hermans Slag*, door den grooten *Klopstock*, in zijnen bardenzang in latere tijden niet minder vereeuwigd, dan door de fraaije tafereelen der beroemde *Angelica Kaufmann*, of door de *Irmenzuil* (gedenkzuil ter eere van *Herman*, den vorst der Cheruskers, den held van Teutoburg) (9) of door de vermaarde rotsvesting *Hermans-stein* of *Ehrenbreitstein*, door den

(9) Vernietigd door *Karel M.*, door de Saksers goddelijk vereerd. In de Domkerk te Hildesheim bestaat er eene andere Irmenzuil, volgens anderen een afgodsbeeld!

geweer, gingen alleen de 2 eerste schoten achtervolgens, de 3 laatste echter gelijktijdig, af.

In *Washington* vond de hertog nog een ander soort van repetitie geweren, van twee achter elkander geplaatste sloten voorzien; met het voorste worden, na eene drukking, 12 schoten achter elkander afgevuurd; alsdan kan men het geweer op de gewone wijze laden, en met het achterste slot afschieten, edoch, na het aftrekken van het voorste slot, moeten alle schoten onverwijd elkander volgen; zonder dat men zulks kan doen ophouden, gelijk bij het bovenvermelde geweer uit *New-York*; hoedanig deze achtervolgende afvuring bewerkt wordt, is een geheim. Is met deze uitvinding geene hindernis of nadeel verbonden, zoo zouden deze geweren eene groote uitwerking in sommige gevallen; b. v. in de handgemeenschap, by eene bres-verdediging, enz., kunnen te wege brengen.

Ter zelfder tijd werden aldaar proeven genomen met een, door den opzigter der geweerfabriek *Hall*, uitgevonden geweer; hetzelfde heeft de bijzonderheid, dat het achterste gedeelte des loops of de kamer, waarop, gelijk bij sommige zak-pistolen (*Ferzerols*) het slot geplaatst is, door eenen vóór den beugel aanwezige trekker en veer, in de hoogte wordt gedrukt, daar het zich bij de staartschroef in een scharnier beweegt. Dit gedeelte wordt geladen en vervolgens in deszelfs gewone stelling, te weten in de verlenging van den loop, neergedrukt.

Bij hetzelfde bedient men zich van eenen blikken of koperen kruidhoorn, die aan een bandelier aan de regter zijde van den man hangt, en 170 kruidladingsen bevat; dezelve is van een juiste kruidmaal en sluitveer, gelijk aan de gewone kruidhorens voorzien, zoo dat men oogenblikkelijk, de tot de lading vereischte hoeveelheid kruid verkrijgt. Nevens dezen kruidhoorn is eene buis gevoegd, welke 18 kogels bevat, en insgelijks eene zoodanig ingerigte sluitveer heeft, dat altijd slechts een kogel te gelijk in den loop kan worden gebragt, waardoor men in staat is, zoo snel met dit geweer te vuren, dat *Hall* steeds drie schoten deed, in denzelfden tijd, dat een ander zeer bekwaam schutter met een gewoon geweer er twee verrigtte. De linker zijde van den haan en de vizier korrel dienen, om de schoottlijn aan te wijzen. Aan dit geweer zou, met voordeel, het percussieslot kunnen aangebragt worden; van welke het gouvernement de invoering bij de ligte troepen ten oogmerk heeft.

Deze inrigting schijnt wel eene nadere overweging waardig, vooral zou dezelve misschien met gevolg bij de dubbelhaken kunnen ingevoerd worden, welke, door eene lading van achteren, van vele moeilijkheden ontheven zouden worden, die uit hunne lengte voortspruiten.

Even als in *Zweden*, bestaat in Amerika het veldgeschut uit ijzer, waarover men zeer voldaan is; bij hetzelfde gebruiken zij veel grenaden met kleine kogels gevuld (*shrapnells*), waarmede, volgens den hertog, uit zes 9 ponders stukken en de houwitser à 4 pond, zeer juist werd get roffen.

**** n.

OVER DE BELOONINGEN

DER DAPPEREN EN DE GEDENKTEEKENEN, AAN HELDENBEDRIJVEN TOEGEVWIJD.

Tweede artikel.

V. DE DUITSCHE VOLKEN.

De Duitse natie, die in zoo vele betrekkingen boven andere volken uitmunt, heeft ook ten opzichte van belooning der dapperheid en van andere krijgsmansdeugden, en niet minder door gedenkteekenen een navolgenswaardig voorbeeld gegeven. Ene natie, die aan beroemde en buitengewone mannen, gelijk *Luther*, *Copernicus*, *Leibnitz*, *Kepler* of *Kant*, gedenkteekens heeft opgerigt, die hunne verdiensten bij het menschdom of bij de wetenschappen vereeuwigen, die voor groote dichters, gelijk *Klopstock*, *Schiller*, *Göthe*, *Lessing*, gedenkzuilen of prachtige grafomben stichtte, en aan kunstnaren en kunstkeners gelijk *Albrecht Dürer*, *Winkelmann*, *Mengs* of *Oeser*, in hun leven en na hunnen dood, openlijke hulde bewees, kon voorzeker in belooningen der dapperheid, en in standbeelden of gedenkzuilen voor hare helden niet achter blijven.

I. Gelijk in Frankrijk, zoo waren ook in Duitschland in den beginne de belooningen voor dapperheid en gedenkwaardige bedrijven, *adeldom*, *ridderslag*, *landerijen*, *gouden ringen* en *ketenen* en *vrijdom van belastingen*, waarvan wij van *Karel den Grooten* tot op *Rudolf van Habsburg*, de schitterendste voorbeelden hebben. Want vóór *Karel M.*, hadden de Germanen, gelijk alle onbeschaafde volken slechts *aandeel aan den buit*; *heldenzangen* (*bardietten* of *bardenzangen* ter eere der helden) en *zegeteekenen* uit de wapenen, wapenrustingen en anderen buit, of ook uit de aan boomen opgehangene hoofden der vijanden bestaande. Toen was het de grootste eer, tot de *wapenbroeders* te behooren, die niet slechts, gelijk weléer de heilige schaar in Theben, elkander vaste trouw en *wapenvriendschap* beloofden, maar ook allen zwoeren, *voor hunnen vorst* te strijden en te sterven. En toch was er toen geene andere belooning te hopen, dan roem en buit; en dit was ook de oorzaak of de groote drijfveer, die de jongelingen in tijd van oorlog *voor hunnen vorst* deed strijden, en in tijd van vrede noopte, om in groote getallen naar andere volken zich te spoeden, ten einde roem en buit te verwerven. Tot deze schoone tijden behoorde de gedenkwaardige *Hermans Slag*, door den grooten *Klopstock*, in zijnen bardenzang in latere tijden niet minder vereeuwigd, dan door de fraaije tafereelen der beroemde *Angelica Kaufmann*, of door de *Irmenzuil* (gedenkzuil ter eere van *Herman*, den vorst der Cheruskers, den held van Teutoburg) (9) of door de vermaarde rotsvesting *Hermans-stein* of *Ehrenbreitstein*, door den

(9) Vernietigd door *Karel M.*, door de Saksers goddelijk vereerd. In de Domkerk te Hildesheim bestaat er eene andere Irmenzuil, volgens anderen een afgodsbeeld!

euveldoer der Franschen vernietigd, en door het heldenhart der Duitschers weer onwinbaar gemaakt.

Maar tot dezen roem behoorde tevens de zucht, om alle streken rondom hun gebied te verwoesten, ten teeken, dat de naburige volken hunne magt niet hadden kunnen weerstaan, met het schrandere doel, om door deze woestijnen zich tevens tegen vijandelijke invallen te beveiligen. Van pracht en weelde, van trotsche gedenkteekenen wist men anders toen nog weinig; slechts van den ruwen *Attila*, der Hunnen Koning (*de geesel Gods* genoemd! op wiens wenken niet minder Koningen vlogen, dan op die van den *Attila der negentiende eeuw*—) teekent men aan, dat zijn ligchaam na zijnen dood in een *gouden* zerk werd gelegd, die in een *zilveren* zerk, en beiden in een *ijzeren* werden opgesloten, en dat niet slechts alle wapentuigen, kostbaarheden en wapenrustingen op zijn graf werden verbrand, maar ook alle arbeiders aan dit graf moesten geofferd worden, op dat nooit iemand mogt kunnen verraden, waar der Hunnen Koning rustte! zulke Sardanapaalsche doodenoffers zijn ten minste nooit als gedenkteekenen te beschouwen!

II. Van de instelling der *hertogen* en *graven* af, door *Karel den Grooten*, en zijne opvolgers, bestonden de belooningen der dapperheid in buitengewone eerbewijzen; dappere ridders werden door de voorbeeldige verdediging der grenzen (*Marken*) tegen de invallen der Barbaren, tot *markgraven* of *landgraven* verheven, of door de belooning met eene burg, die zij ridderlijk hadden verdedigd of veroverd, tot *burggraven* gemaakt. Dus ontstonden de markgraven van Oostenrijk, Brandenburg, Lausitz, Saksen, Holland, e. a., die eerst hunne graafschappen ter leen ontvingen, en den Keizer als hunnen opperleer erkenden, en daarna allengs als *Sovereine vorsten* optraden. Menig bezitter van enkele ridderburgen of graafschappen werd, door de rijke schenkingen der Keizers, doch meestal door heldenbedrijven, in de schitterende rei der vorsten ingeleid, en verwierf zelfs later de Keizers kroon. De uitstekendste voorbeelden van ridderdeugden en wapenfeiten, op zulk eene buitengewone wijze beloond en erkend, zijn die van *Rudolf van Habsburg*, stamvader der Keizers uit het Oostenrijksche huis, van de burggraven van *Hohenzollern*, stamvaders der Koningen van Pruisen, van de ridders van *Hohenstauffen*, eerst graven, daarna hertogen, en eindelijk Keizers, of van *Günther van Schwarzburg*, wiens groote en edelaardige bedrijven hem, na zoo vele schitterende eerbewijzen, eindelijk de Keizers kroon verwierven. Door dapperheid verwierf *Herman Billung*, het hertogdom Saksen van *Otto I*; en *Rudolf van Wertheim*, het hertogdom Zwaben, ja zelfs de Keizers kroon. Dat de luisterrijke *tornooijen* of ridderlijke wapenoefeningen van den adel, even als in Frankrijk, den roem en de eerbewijzen, door de dappersten verworven, van zelve moesten verhoogden, beseft men zeer ligt. De *tornooij*dank, door de vorsten zelve of door de aanzienlijkste vrouwen uitgedeeld,

de voorregten aan de ridderschap verleend, de luister van een talrijk gevolg, van rang tot rang toenemende, dit alles was niet slechts als tijdelijke voorbereiding tot den oorlog belangrijk, maar ook de prikkel tot groote daden.

III. Maar wat tot dus verre alleen tot de uitsluitende voorregten der Keizerlijke Majesteit had behoord, de verheffing tot *baron*, *graaf*, *paltsgraaf*, *markgraaf*, *vorst* of *hertog*, werd allengs ook een voorregt der bijzondere souvereinen van minderen rang. De Duitsche vorsten in het algemeen toonden weldra door *waardigheden*, *eertitels*, *gedenkpenningen* en *ridderorden*, aan de dapperen geschenken door *standbeelden*, *naalden*, *grafsteden* en andere *gedenkteekenen*, ter eere der gesneuvelden opgericht, dat ook in hen zelve de overtuiging levendig was, dat op hen de bijzondere verpligting rustte, om de nationale dankbaarheid voor groote wapenfeiten door alle mogelijke middelen ten toon te spreiden, die hun ten dienste stonden. Algemeene wapenzalen, ridderzalen, verzamelingen van merkwaardige wapenrustingen, arsenalen, met den rijksten buit van vijandelijke wapenen, krijgswerktuigen, vaandels en standaarden versierd, gelijk weleer te *Ambras* en *Aken*, en later te *Wenen*, *Berlijn*, *Dresden*, *Praag*, hadden dezelfde strekking. Elke ridderzaal was reeds op zich zelve het schoonste gedenkteeken, dewijl de ridders daarin de beeldenissen hunner voorouders, derzelver wapens en wapenrustingen, en tevens tafereelen der gedenkwaardigste krijgsbedrijven ontwaarden, die hun niet slechts tot de genoeglijkste herinneringen aan groote wapenfeiten verstrekten, maar ook hen tot heldenmoed en navolging ontvlamden. Reeds *Karel de Grooten* had, bij zijnen terugtocht uit Spanje, aan 30 der voornaamste helden van zijn leger, die in den noodlottigen slag bij *Ronceval*, gesneuveld waren, (gelijk *Roland*, *Olivier* en *Diederich*, uit de Ardennes) een fraai Mausoleum met 30 graftomben laten bouwen; en ofschoon van *Karels* paleis te Ingelheim, op 100 marmeren zuilen rustende, slechts weinige sporen over zijn, is toch de eerbied alom bekend, die men aan de zwaarden van *Karel M.*, en van zijne dappere strijdgenooten beweest. Wie kent niet de *Joyeuse*, (zwaard van *Karel den Grooten*) de *Durandal* van Roland, de *Haute-Cierge* van Olivier, de *Flamberge* van Brandmart, e. a., uit de vroegere romancen? Nog bestaat het standbeeld van *Karel den Grooten* op de markt te Aken, en hij-zelf rust in de domkerk der stad, die de eer, van de geboorteplaats diens Keizers te zijn, aan 8 steden betwist. Boven zijn graf ontwaart men eene ontzaggeijk groote kroon en het eenvoudig opschrift is: «*Carolo Magno.*» Ook Triest prijkt nog met eenen triomfboog van *Karel M.*, en Neder-Ingelheim met eenen Obelisk, op welken men (zonderling genoeg!) op de eene zijde las: «*Route de Charlemagne*» en op de andere zijde: «*Napoléon.*»

Wat *Karel de Grooten* voor zijne wakkere krijgshelden deed, volvoerde ook een eenvoudige graaf van *Sponheim*, voor een zijner dapperste dienstknechten, den slager *Michel*

Mort. Een gedenkteekeu vereeuwigt de dappere daden van dezen getrouwen, die in het gevecht bij Kreutznach, na 20 vijanden gedood te hebben, zwaar gewond op zijne knieën nederziggende, nog vijf anderen nedervelde, eer hij bezweek. Het veld wordt nog heden het *Michel Mortveld* genoemd.

Van *Hendrik I* (den Vogelaar) roemt de geschiedenis te regt, dat hij de dochters der edelen, die in den strijd voor het vaderland gesneuveld waren, in een gesticht e Quedlinburg op kosten des Rijks liet opvoeden, en overeenkomstig haren stand uithuwelijken.

Keurvorst *Lodewijk* van Beijeren, markgraaf van Brandenburg, beloonde de dapperheid en vaste trouw der burgers van Frankfort a. d. O. en van Spandau door de kwijtschelding van zekere belastingen, en de onwrikbare trouw der stad Briezen, werd door den eernaam van *Treuenbriezen* (het getrouwe Briezen) dien de stad nog bezit, en door verscheiden voorregten beloond. De kommandant der vesting Küstrin, *Konrad van Burgsdorf*, werd onder *Frederik Willem*, den grooten keurvorst van Brandenburg, die dapperheid en trouw in alle rangen wist te beloonen, om zijn bijzonder beleid tot *opperbevelhebber van alle Brandenburgsche vestingen* benoemd.

IV. Beschouwen wij de bijzondere volken van Duitschland, dan hebben voorzeker *Oostenrijk* en *Pruissen*, ten opzichte van belooningen der dapperen, en van standbeelden of naalden voor beroemde mannen of gedenkwaardige bedrijven, het meest uitgemunt; en het tegenwoordige geslacht heeft door zoo veelvuldige en ten deele geheel nieuwe middelen, ter beschikking der vorsten gesteld, om helden te waarderen en te beloonen, oneindig veel boven vroegere eeuwen vooruit. Men zorgt niet slechts voor eene aan de verdiensten der helden geëvenredigde belooning in hun leven, door waardigheden, certificals, ridderorden, medailles of gedenkpenningen, maar ook na hunnen dood plukken hunne vrouwen en kinderen door aanzienlijke pensioenen, uitdeelingen, erfregten, opvoeding in militaire gestichten enz., de schitterendste vruchten der nationale dankbaarheid.

*Frederik de Groot*e en *Frederik Willem III*, hebben door openlijke hulde aan groote mannen, en door aanmoedigende belooningen der dapperheid, aan de overige vorsten van Duitschland, de schoonste voorbeelden gegeven. Berlijn pronkt in Duitschland met de meeste en merkwaardigste standbeelden, grafsteden en andere gedenkteekenen der dapperen.

In de garnizoens kerk moet een ieder tot heldenmoed ontvlamd worden, bij het ontwaren der schoone tafereelen, waarmede *Rode's* penseel de helden van den zevenjarigen oorlog vereeuwigt heeft. Men bewondert daar met regt:

- Den heldendood des grijzen *Schwerin*, in den slag bij *Praag* (7 Mei 1757) waar hij, als een *Pruissische Decius*, eenen vaandrig het vaandel ontrukkende, met de reeds wijkende Pruisen op nieuw op de Oostenrijkers instormde, en voor zijn vaderland zich offerde.
- Het heldhaftige uiteinde van den Pruisischen veldmaarschalk *Keith*, die bij den, voor de Pruisen zoo noodlottigen, overval bij *Hochkirchen* doodelijk gewond zijnde, weinige uren daarna overleed (14 October 1758.)
- Winterfelds* heldendood in het gevecht bij *Görlitz* (7 September 1757) tegen *Nadasti*.

Op de fraaije *Wilhelmsplaats* te Berlijn vindt en eerbiedigt men de dankbare herinneringen van *Frederik den Grooten*, aan zijne vijf heldhaftige strijdgenooten en de uitstekendste veldheeren, in hunne marmeren standbeelden: van

- Kurt Christoph*, graaf van Schwerin, wien zijne uitstekende wapenfeiten den rang van generaal-veldmaarschalk en de verheffing tot graaf hadden verworven, den held van *Molwitz* en *Praag*.
- Hans Karel von Winterfeld*, helden staatsman, Pruisischen luitenant-generaal, den held van *Glogau* en *Mollwitz*, die van den rang van luitenant tot dien van majoor oplom, en van majoor in eens tot kolonel, denzelfden held, voor wien *Frederik*, na *Winterfelds* dood, de schoone woorden uitte: «wie geeft mij eenen *Winterfeld weer?*»
- Jacob Keith*, generalissimus der Pruisische legers, en een der helden van *Rosbach*, die ook in de kerk van *Hochkirchen* zijn gedenkteeken heeft. Hij had eerst als generaal majoor en stadhouder der *Ukraine* gediend, en tweemaal eenen gouden degen en Russische orden verworven; terwijl de Koning van Zweden hem twee gouden degens, met diamanten bezet en 2000 dukaten zond. In Pruisen werd hij *veldmaarschalk* (1747), ridder van den *grooten adelaar* (1749) en sneuveld bij *Hochkirchen* (14 October 1758.)
- Frederik Willem, vrijheer von Seijdlitz*. Wie kent niet de schoonste dagen der Pruisische ruitery, onder den grooten *Seijdlitz*, bij *Rosbach* en bij *Zorndorf*? Wie bewondert niet de wijze, op welke *Seijdlitz*, bij *Colin* en *Hochkirchen* den terugtogt der Pruisen dekte? Wie eindigde schooner zijne wapenfeiten, dan *Seijdlitz*, bij *Freiberg*? Voor zulk eenen held, die door eene buitengewoon koene daad den sprong van Kornet tot ritmeester deed, werd elke wapendaad een stap tot bevordering en uitstekende eerbewijzen; en behalve zijn fraai standbeeld te Berlijn, eerde men ook zijne nagedachtenis door de tombe op zijn landgoed te *Minkowitz*, bij *Namslau*, in *Silezie*.
- Hans Joachim von Ziethen*, wien wij te regt den tweeden *Seijdlitz* mogen noemen, den held van *Hohenfriedberg* en *Praag*, die met zijne Pruisische hussaren bij *Leuthen* en *Torgau* de zege besliste, en door hooge waardigheden, eerbewijzen en standbeelden, maar vooral ook, gelijk *Seijdlitz*, *Lehtulus* of *Buddenbrock*, door *Frederiks* persoonlijke achting en vriendschap beloond werd, Reeds bij *Praag* verwierf hij den zwarten adelaar, en diende tot aan het 85ste jaar zijns levens.

Op de lange brug te Berlijn ziet men de twee fraaije standbeelden te paard van de twee grootste mannen, die Pruisens roem en eer ten top voerden: van den grooten keurvorst *Frederik Willem*, die den grond tot de Pruisische monarchij legde, den held van *Warschau* en *Fehrberlin* en van *Frederik den Grooten*, den eenigen den held der drie *Silezische oorlogen*, die geheel op zich zelve staande aan de spits zijner legers vocht; die met zoo geringe middelen tegen vier mogendheden van den eersten rang kampte, en niet alléén niet bezweek, maar na de grootste rampen zich nog hooger verhef dan te voren. *Frederik* zegevierde door eigene kracht, door persoonlijke grootheid, gelijk *Epaminondas* of *Cesar*: en waar zijn leeuwenmoed niet toereikende was, daar gebruikte hij, als *Hannibal*, het vossenveld. Te regt huldigde men hem niet slechts door standbeelden en gedenkteekenen te Berlijn, *Potsdam*, *Stettin*, *Koningsbergen* en *Breslau*: maar hem loonden en eerden ook de harten zijner onderdanen, de innige gehechtheid van zijn leger, Pruisens grootheid, de bewondering zijner tijdgenooten, en de huldiging zijner vijanden, gelijk die der nakomelingschap.

(Het vervolg in een volgend nummer.)